

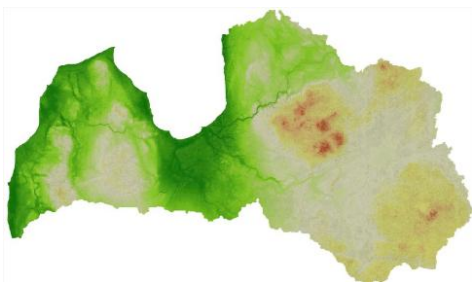
Piekrastes un virsāju biotopu aizsardzības plāni

Brigita Laime

IP LIFE LatViaNature
piekrastes biotopu eksperte

Seminārs "Biotopu aizsardzības plāni",
Ogre, 2025. gada 26. novembrī

Biotopa aizsardzības plāns – kā viens no rīkiem, kas izmantojams, lai efektīvi pārvaldītu konkrēta biotopa aizsardzību valstī kopumā

Darbības termiņš –
līdz 12 gadiem,
2026. – 2037.

Svarīgs priekšnosacījums:

- Dabas atjaunošanas regulas noteiktā **nacionālā dabas atjaunošanas plāna izstrādei**
«Atjaunot un uzlabot dabu»
- ES Biodaudzveidības stratēģijas 2030. gadam mērķu sasniegšanā
«Atgriezīsim savā dzīvē dabu»

- ▼ Palīdz sasniegt biotopa aizsardzības mērķus (pietiekama platība un laba kvalitāte jeb labvēlīgs aizsardzības stāvoklis)
- ▼ Palīdz plānot un organizēt aizsardzības darbus
- ▼ Palīdz piesaistīt nepieciešamos finanšu līdzekļus un citus resursus
- ▼ Palīdz kontrolēt biotopa faktisko aizsardzību
- ▼ **Palīdz saskaņot dažādas intereses dabas izmantošanā**

21 biotopu aizsardzības plāns*

56 ES nozīmes aizsargājamiem biotopiem**

- ✓ Meža biotopi – 6 BAP
- ✓ Saldūdeņu biotopi – 3 BAP
- ✓ Zālāju biotopi – 4 BAP
- ✓ **Piekrastes un virsāju biotopi – 7 BAP**
- ✓ Purvu biotopi – 1 BAP

*<https://www.daba.gov.lv/lv/sugu-un-biotopu-aizsardzibas-plani#sugu-un-biotopu-aizsardzibas-plani-izstrades-procesa>

**biotopi, kam nepieciešami līdzīgi aizsardzības pasākumi, apvienoti vienotā biotopu aizsardzības plānā (BAP)

Piekrastei un virsājiem 7 BAP

Iesāļu augtņu biotopu veidi

1150* Lagūnas

1210 Viengadīgu augu sabiedrības uz sanesumu joslām

1220 Daudzgadīgs augājs akmeņainās pludmalēs

1310 Viengadīgu augu sabiedrības dūņainās un zemās smilšainās pludmalēs

1640 Smilšainas pludmales ar daudzgadīgu augāju

1230 Jūras stāvkrasti

17 biotopu veidi, apvienoti grupās pēc:

- ekoloģiskām pazīmēm,
- ietekmju-apdraudējumu veida,
- līdzīgiem apsaimniekošanas pasākumiem.

Piejūras un iekšzemes kāpu, virsāju biotopu veidi

2110 Embrionālās kāpas

2120 Priekškāpas

2130* Ar lakstaugiem klātas pelēkās kāpas

2140* Pelēkās kāpas ar sīkkrūmu audzēm

2170 Pelēkās kāpas ar ložņu kārklu

2190 Mitras starpkāpu ieplakas

2320 Piejūras zemienes smiltāju līdzenumu sausi virsāji

2330 Klajas iekšzemes kāpas

4030 Sausi virsāji

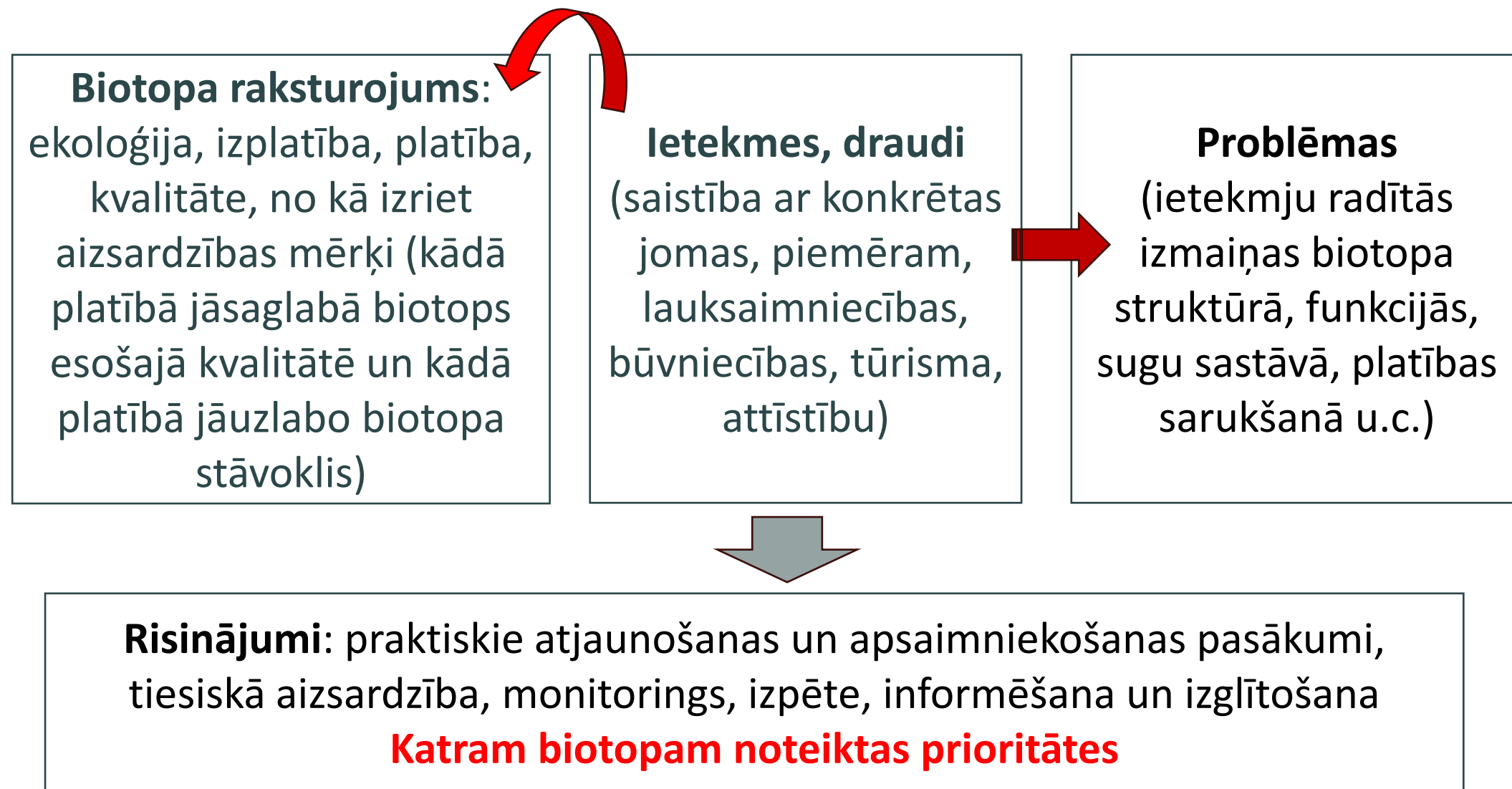
4010 Slapji virsāji

2180 Mežainas piejūras kāpas

Biotopu aizsardzības plāni balstīti uz labāko pieejamo informāciju Latvijā

- ▼ DDPS OZOLS dati: Dabas skaitīšanas rezultāti, pētījumu, monitoringu dati, atzinumu informācija (biotopa robežas, platība, raksturojums)
- ▼ Biotopa vēlamā platība (FRA) – aprēķināta, analizēta, izmantojot vienotu metodisku pieeju
- ▼ Biotopa kvalitāte noteikta, izmantojot katram biotopam izstrādātu algoritmu
- ▼ Visi dati (areāla, platības, struktūras u.c.) analizēti saistībā ar Latvijas ziņojumiem par Eiropas Savienības nozīmes aizsargājamo biotopu stāvokļa vērtējumu (Art.17)
- ▼ Sugu dzīvotņu izvērtējumā izmantota informācija par apdraudētām sugām (LIFE projekts LIFE FOR SPECIES „Apdraudētas sugas Latvijā: uzlabotas zināšanas un kapacitāte, informācijas aprīte un izpratne”)

Biotopa aizsardzības plāna struktūra

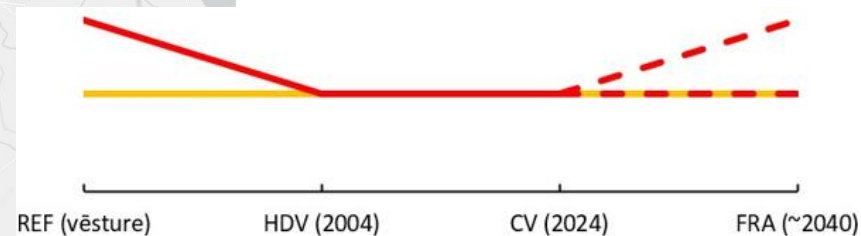

Lagūnas

Kopā 34 ha
slikta kvalitāte 27 ha

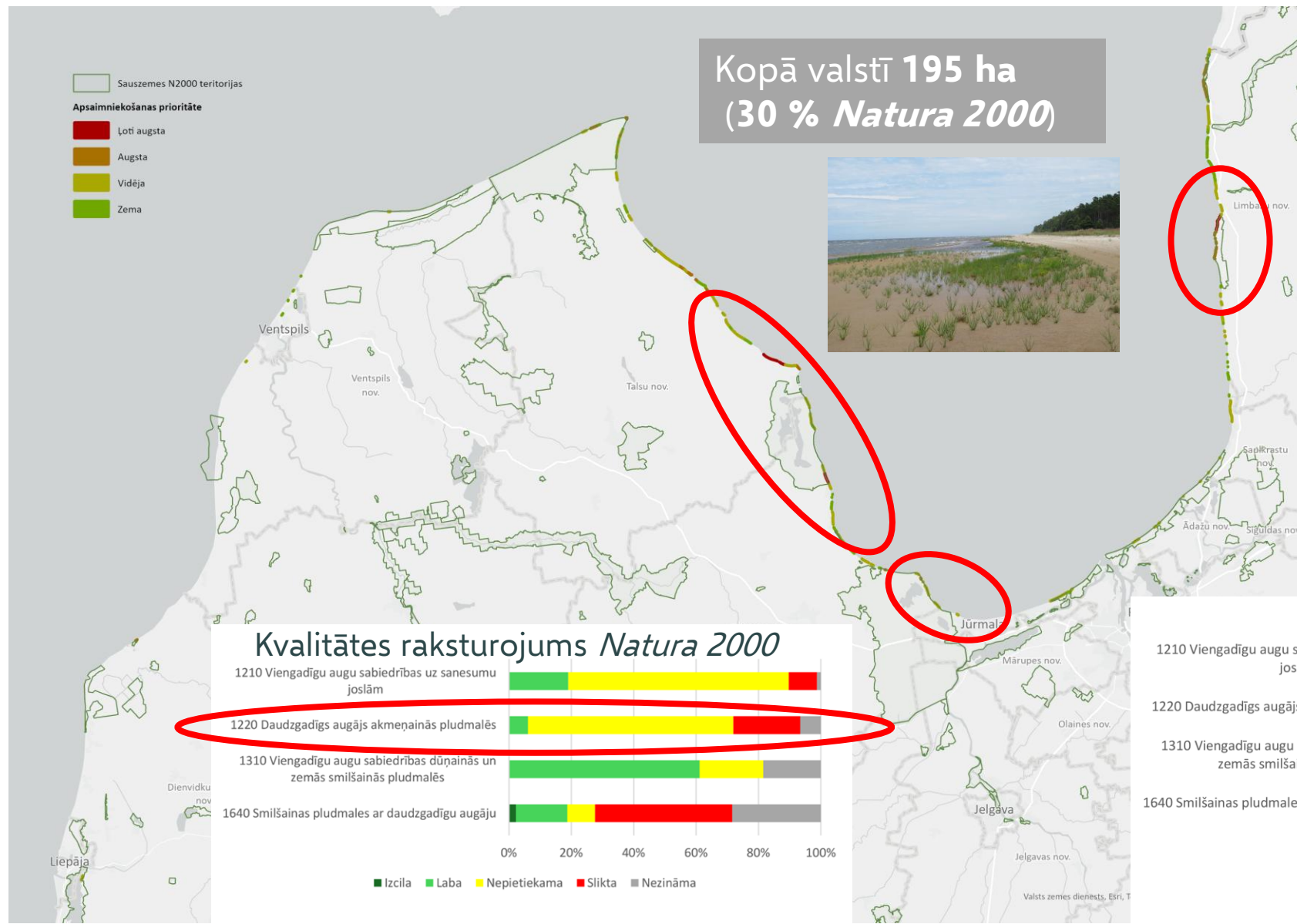
Scenārijs mērķplatības
ilgttermiņa tendencēm

Prioritātes

Niedru pļaušana,
izrakšana, **veģetācijas
mozaīkas veidošana**
(Randi, Mērsrags, Rīga)
= plānots 14 ha
uzlabot (līdz 2037.)

Pludmales

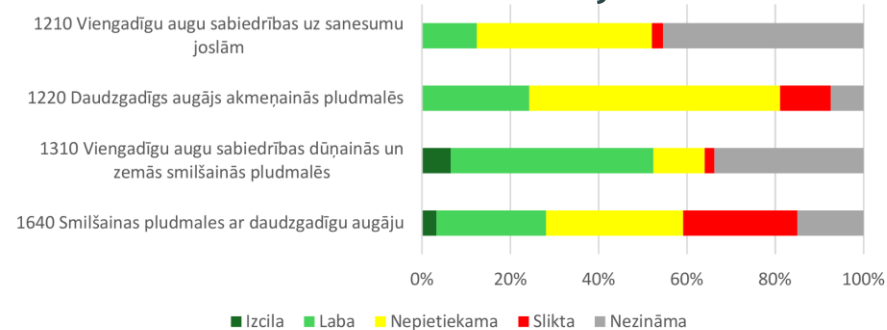

Prioritātes

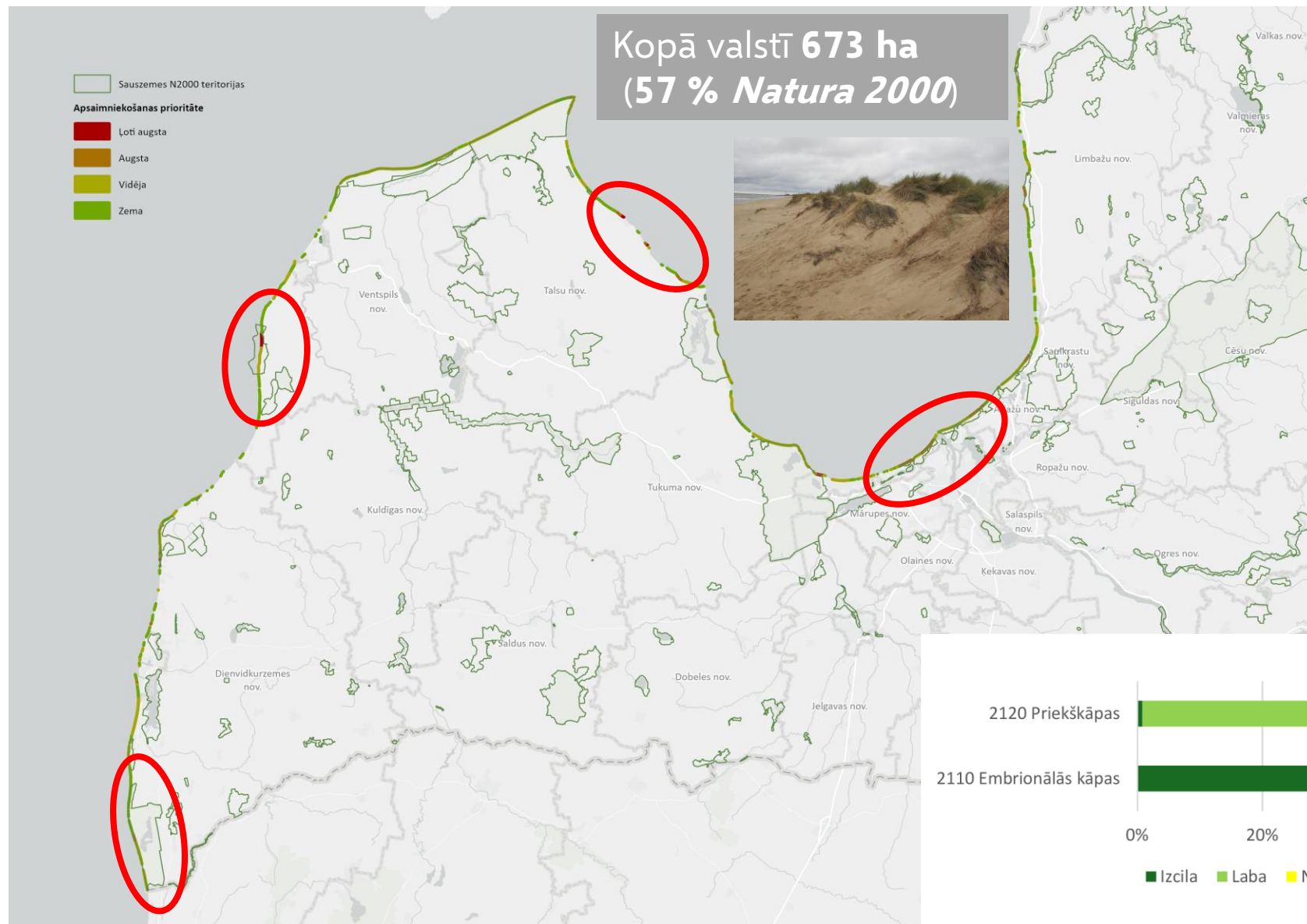
Dabas aizsardzības un rekreācijas līdzsvarošana (ĪADT zonējumi, DA plāni, teritorijas plānojumi)

Līdz 2037. gadam jāuzlabo kvalitāte valstī – 84 ha
Natura 2000 – 34 ha

Kvalitātes raksturojums valstī

Primārās kāpas

Prioritātes

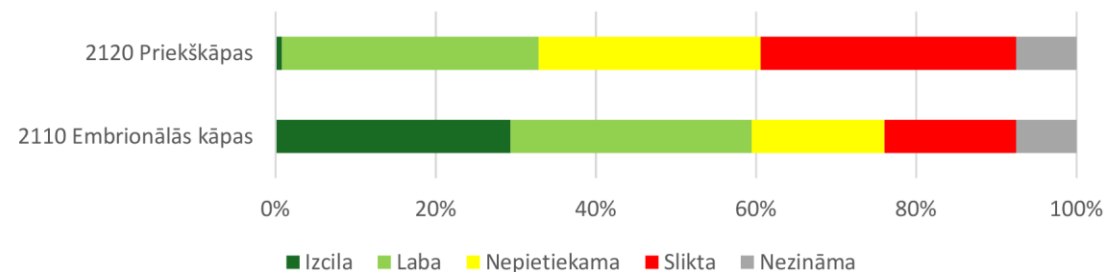
Priežu zaru pinumi,
klājumi u.c.

Invazīvo augu
ierobežošana

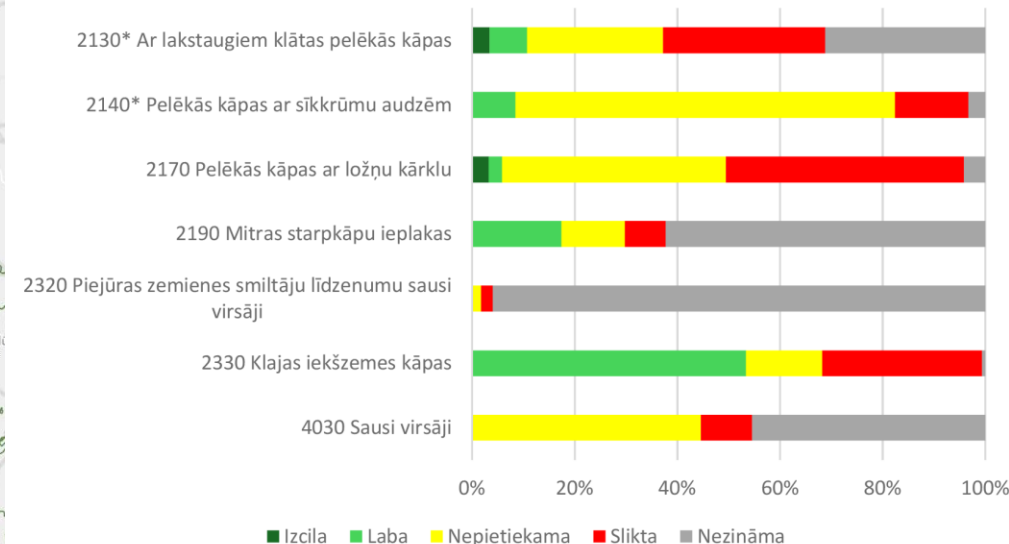
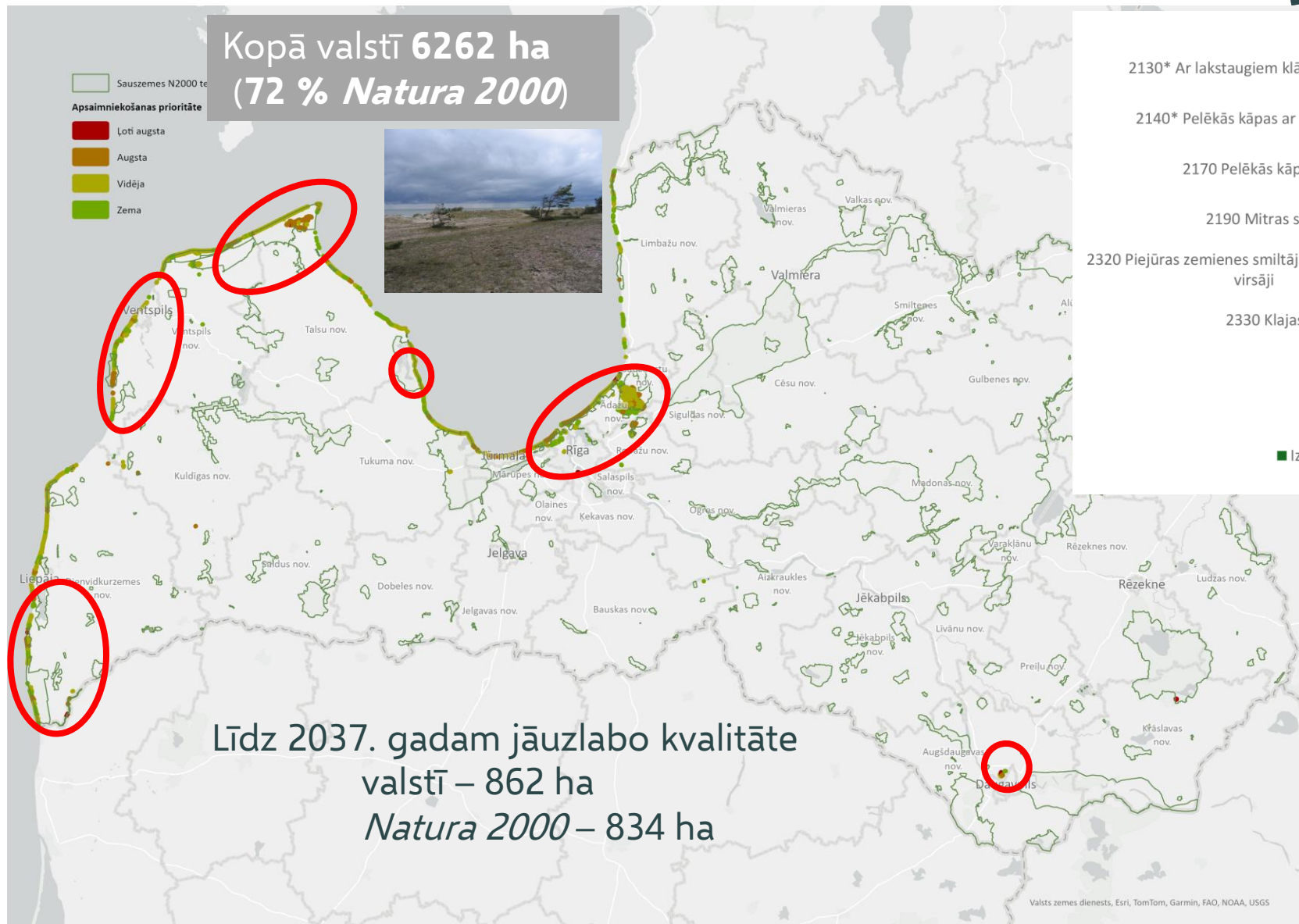
Koku apauguma
novākšana

Līdz 2037. gadam
jāuzlabo kvalitāte valstī –
170 ha

Natura 2000 – 144 ha

Pelēkās kāpas, sausī virsāji

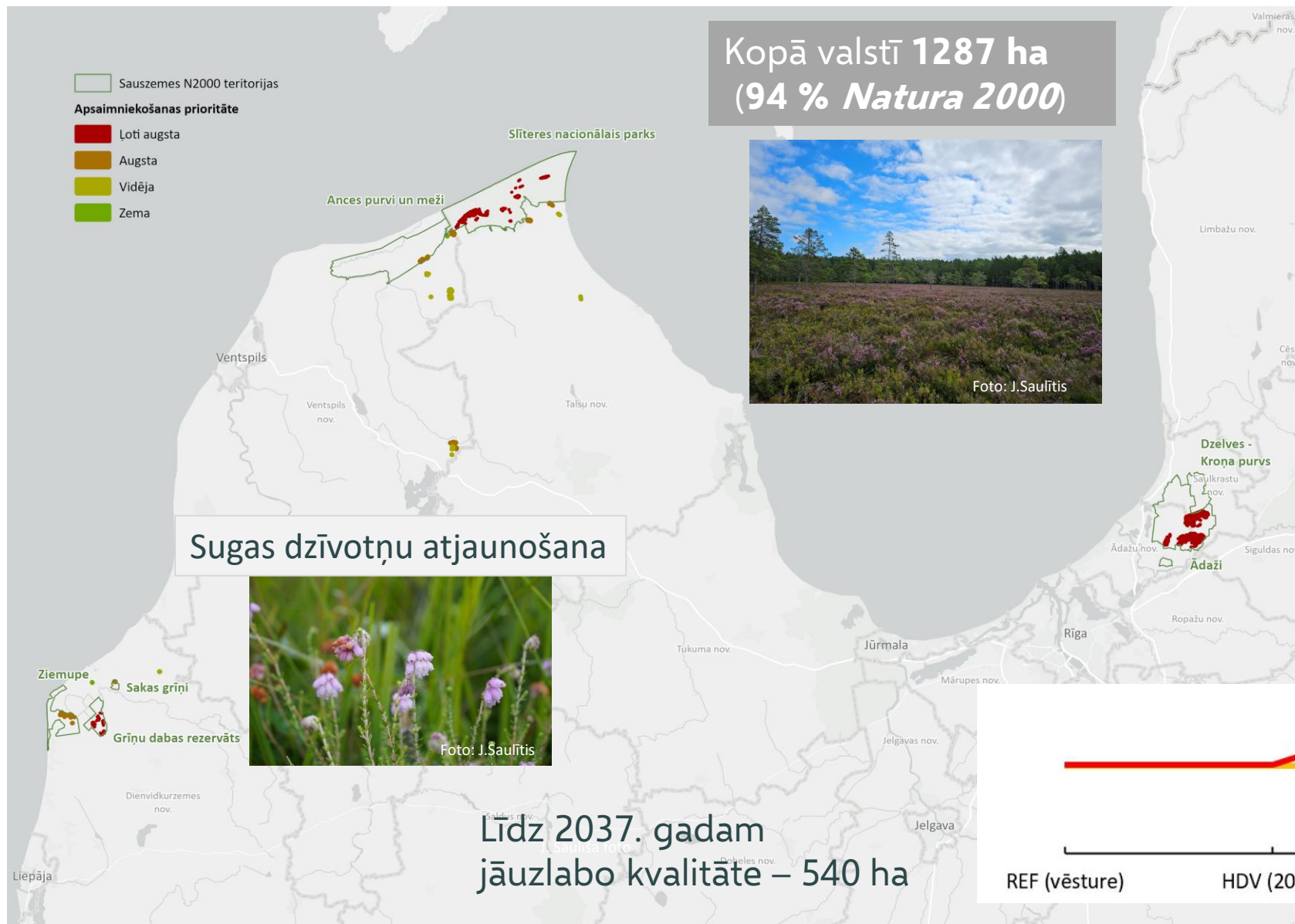

Prioritātes

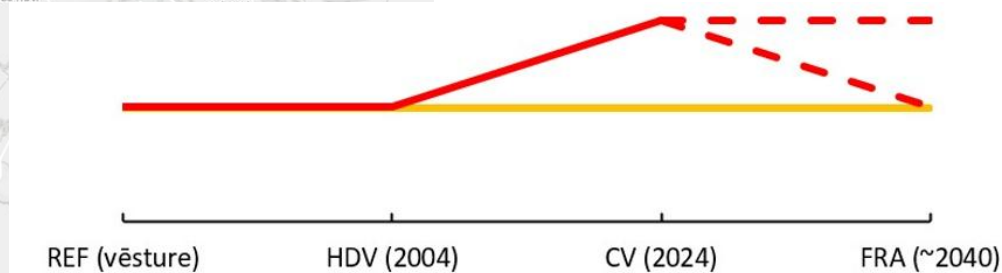
Koku, viršu apauguma
novākšana = 862 ha

Invazīvo un ekspansīvo
augu sugu
ierobežošana = 50 ha

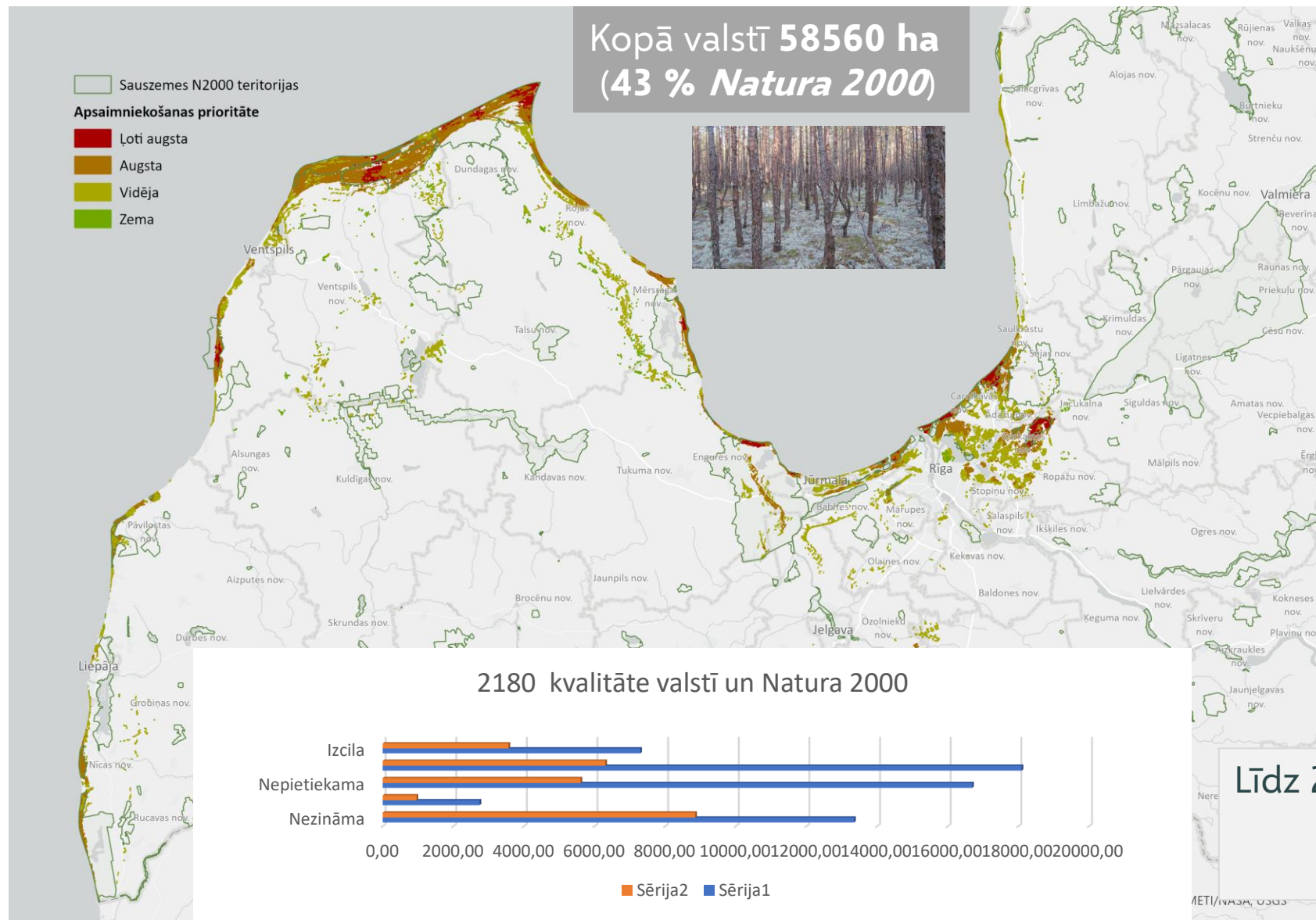
Slapji virsāji

Biotopa veģetācijas mozaīkveida struktūras veidošana, veicot atbilstošus kompleksus biotehniskos darbus (galvenokārt novācot koku apaugumu, optimizējot hidroloģisko režīmu, veicot kontrolētu dedzināšanu).

Mežainas piejūras kāpas

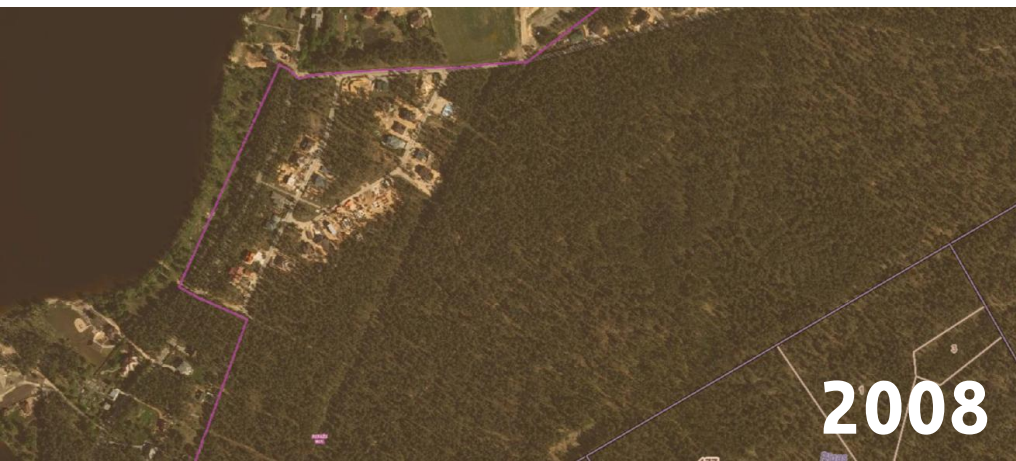
Prioritātes

- Izcilas un labas kvalitātes kāpu mežu (ārpus ĪADT un mikroliegumiem) aizsardzības nodrošināšana = 14500 ha
- Mežaudžu dabiskošana = 529 ha
- Invazīvo augu sugu ierobežošana = 700 ha
- Sugu dzīvotņu uzlabošana = 1524 ha
- Antropogēnās slodzes seku likvidēšana = 10 ha

Līdz 2037. gadam jāuzlabo kvalitāte valstī – 4333 ha
Natura 2000 – 3480 ha

Aktuāls ir jautājums par biotopa *Mežainas piejūras kāpas* nākotnes platību

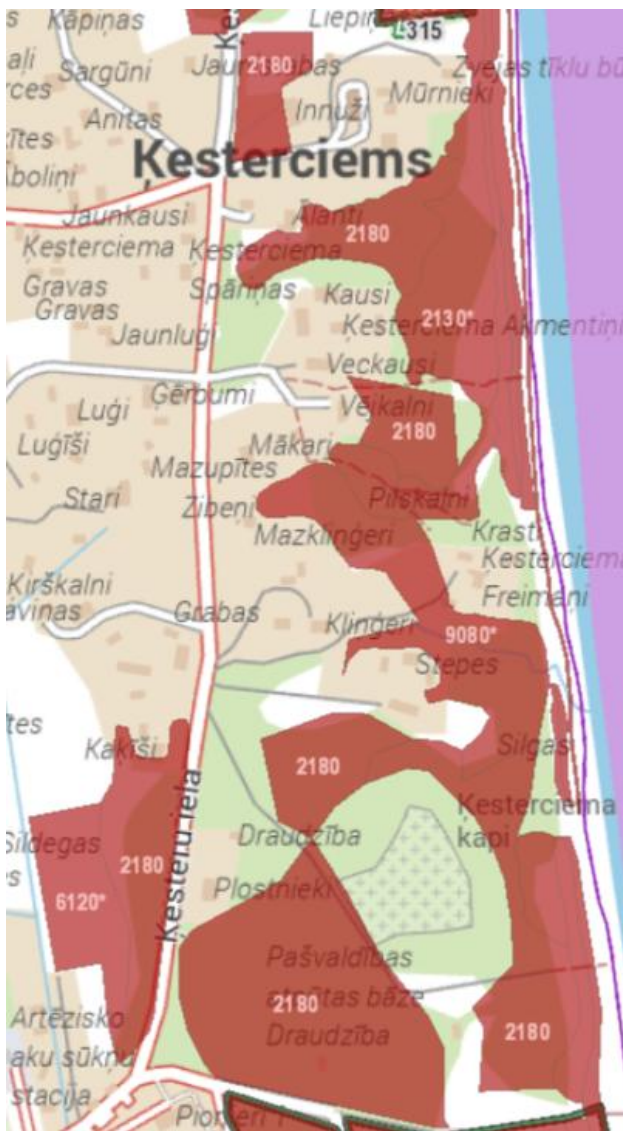
Par cik samazināsim?

Teritorijas plānojumos ir jaunas pieejas, kā samazināt kāpu mežu platību

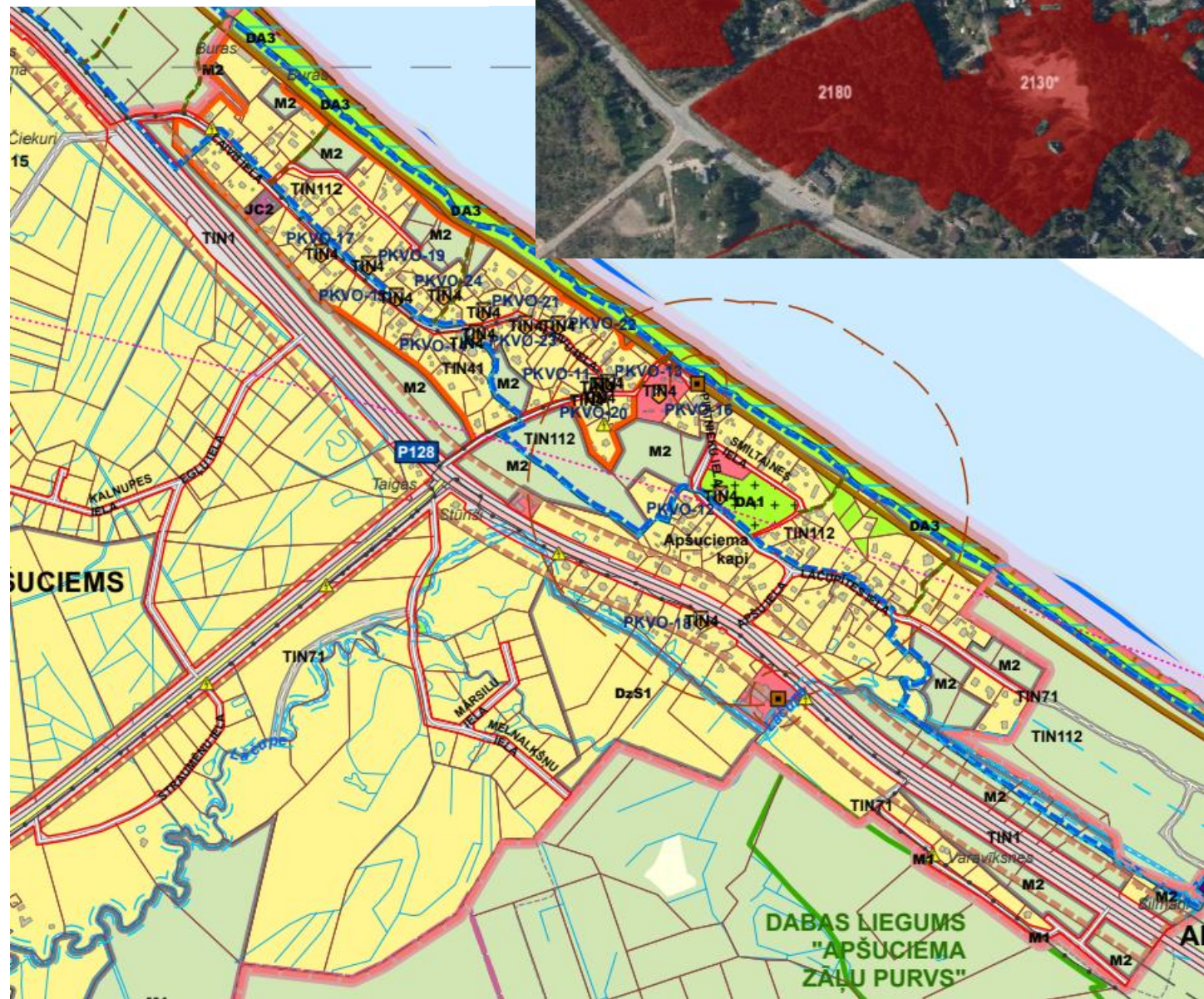
Mežu teritorija ar biotopiem piekrastē	M2	M2	Mežu teritorija ar biotopiem piekrastē (M2) ir funkcionālā zona, kas paredz dzīvojamās apbūves izvietojumu jūras piekrastes ciemos Baltijas jūras un Rīgas līča piekrastes aizsargjoslā un atsevišķās vietās ar īpaši aizsargājamiem biotopiem. Funkcionālo zonu nosaka jūras piekrastes ciemos Baltijas jūras un Rīgas līča piekrastes aizsargjoslā un atsevišķās vietās ar piejūras biotopiem saskaņā ar dabas datu pārvaldības sistēmu "Ozols". Ja lielākā daļa zemes vienība iekļaujas jūras piekrastei raksturīgā biotopā, nosaka šo funkcionālo zonu? Funkcionālā zona nodrošina ĪAB aizsardzību, bet saskaņā ar Aizsargjoslu likuma regulējumu krasta kāpu aizsargjoslā par iepriekšējo apbūvi var izvietot viensētu.	<u>Galvenie veidi:</u> • Labiekārtota ārtelpa • Ārtelpa bez labiekārtojuma <u>Papildizmantošanas veidi:</u> • Viensētu apbūve	• Minimālā jaunizv. zemes gabala platība: nav atļauts sadalīt • Maksimālais apbūves blīvums: 10% • Apbūves augstums: 9 m, 2 stāvi • Minimālais brīvās zaļās teritorijas rādītājs: 80%
--	----	----	--	--	--

Plānojam apbūvēt aizsargājamos biotopus? VAI TIEŠĀM?

Izpildītājs: SIA "Reģionālie projekti"

Mežainas piejūras kāpas

Biotopa aizsardzībā vispirms jāvērs **uzmanība uz kopējās platības (58 560 ha) saglabāšanu valstī**

Datu analīzes rezultātā ir iegūta reālā platība (46 tūkstoši ha jeb **78 %** no biotopa kopējās platības valstī), kurā biotopam 2180 *Mežainas piejūras kāpas* **nosakāma labas kvalitātes sasniegšana un nodrošināšana līdz 2050. gadam.**

Periodā līdz 2037. gadam kā augstākā prioritāte biotopam 2180 *Mežainas piejūras kāpas* **noteikta visu izcilā un labā kvalitātē esošo platību (25 767 ha) saglabāšana**, savukārt **vismaz 4000 ha**, kas ir puse no šobrīd nepietiekamā/sliktā kvalitātē zināmās biotopa platības, **tiek sekmēta biotopa kvalitātes uzlabošanās.**

Mežainas piejūras kāpas

Prioritārie virzieni aizsardzībā/apsaimniekošanā

Ietekmes, draudi	Problēmas	Risinājumi
1) Sukcesija 2) Nepietiekama vai neatbilstoša apsaimniekošana	Samazinās dzīvotnes kserofītiskām, gaismprasīgām sugām nabadzīgās smilts augsnēs	Jaunaudžu apsaimniekošana ar mērķi dabiskot mežaudzi
1) Pārmērīga meža apsaimniekošana 2) Būvniecība (pilsētās, ciemos u.c.) 3) Ceļu būvniecība kāpu mežā, u.c. infrastruktūra	Mežs tiek nocirsts, tiešā veidā iznīcināts (kailcirtes, būves/zemju transformācija), īpaši tas attiecas uz veciem, izciliem mežiem	Mikroliegumu veidošana vērtīgākajās vietās vai ĪADT zonējuma maiņa (nepieciešamās zonas noteikšana)

Mežainas piejūras kāpas

Prioritārie virzieni aizsardzībā/apsaimniekošanā

Ietekmes, draudi	Problēmas	Risinājumi
Invazīvās augu sugas (korinte, smiltsērķšķis, krokainā roze, eleagns u.c.)	Negatīva ietekme uz biotopa attīstību: pārveido augāja dabisko struktūru (pārkrūmošanās), sugu sastāvu un vides apstākļus	Invazīvo sugu ierobežošana
1) Sukcesija 2) Nepiemērota apsaimniekošana 3) Pārmērīga antropogēnā slodze	Pasliktinās kvalitāte apdraudēto sugu atradnēm (indivīdiem un sugu dzīvotnēm) vai pat atradnes tiek iznīcinātas	1. Speciāli apsaimniekošanas pasākumi, atjaunojot vai uzlabojot apdraudētās sugas dzīvotni 2. Sugu monitorings
1) Rekreatīcija (izbradāšana) 2) Izbraukāšana ar velosipēdiem 3) Izjādes ar zirgiem (arī eutrofikācija) 5) Izbraukāšana	Tiek degradēta kāpu meža zemsedze, izzūd pat parastās raksturīgās sugas, ieviešas pret nomīdīšanu noturīgas sugas vai augājs pilnībā izzūd	1. Degradētās vietas norobežošana 2. Kontroles uzlabošana 3. Sabiedrības izglītošana par kāpu meža ekoloģiju

Piemērs: kritēriji biotopa 2180 *Mežainas piejūras kāpas* aizsardzības un apsaimniekošanas prioritāšu noteikšanai

1. Dzīvotnes vērtības un ekoloģiskā nozīme

- Bioloģiski veci meži.
- Ekoloģiski vērtīgas mežaudzes ārpus bioloģiski veciem mežiem.
- Īpaši aizsargājamās, retās sugas, indikatorsugas, DMB sugas, to skaits.
- Eiropas nozīmes aizsargājamās sugas, kuru saglabāšanai jāveic īpaši pasākumi.
- Jaunaudzes (sils kā potenciālās oligotrofu mežaino kāpu dzīvotnes kserofītisku apstākļu sugām).
- Dzīvotne nozīmīga ekoloģisko "koridoru" nodrošināšanā/veidošanā; biotopa savienotības nodrošināšanā.
- Mežainu piejūras kāpu biotopa koncentrācijas vietas.

Piemērs: kritēriji biotopa 2180 *Mežainas piejūras kāpas* aizsardzības un apsaimniekošanas prioritāšu noteikšanai

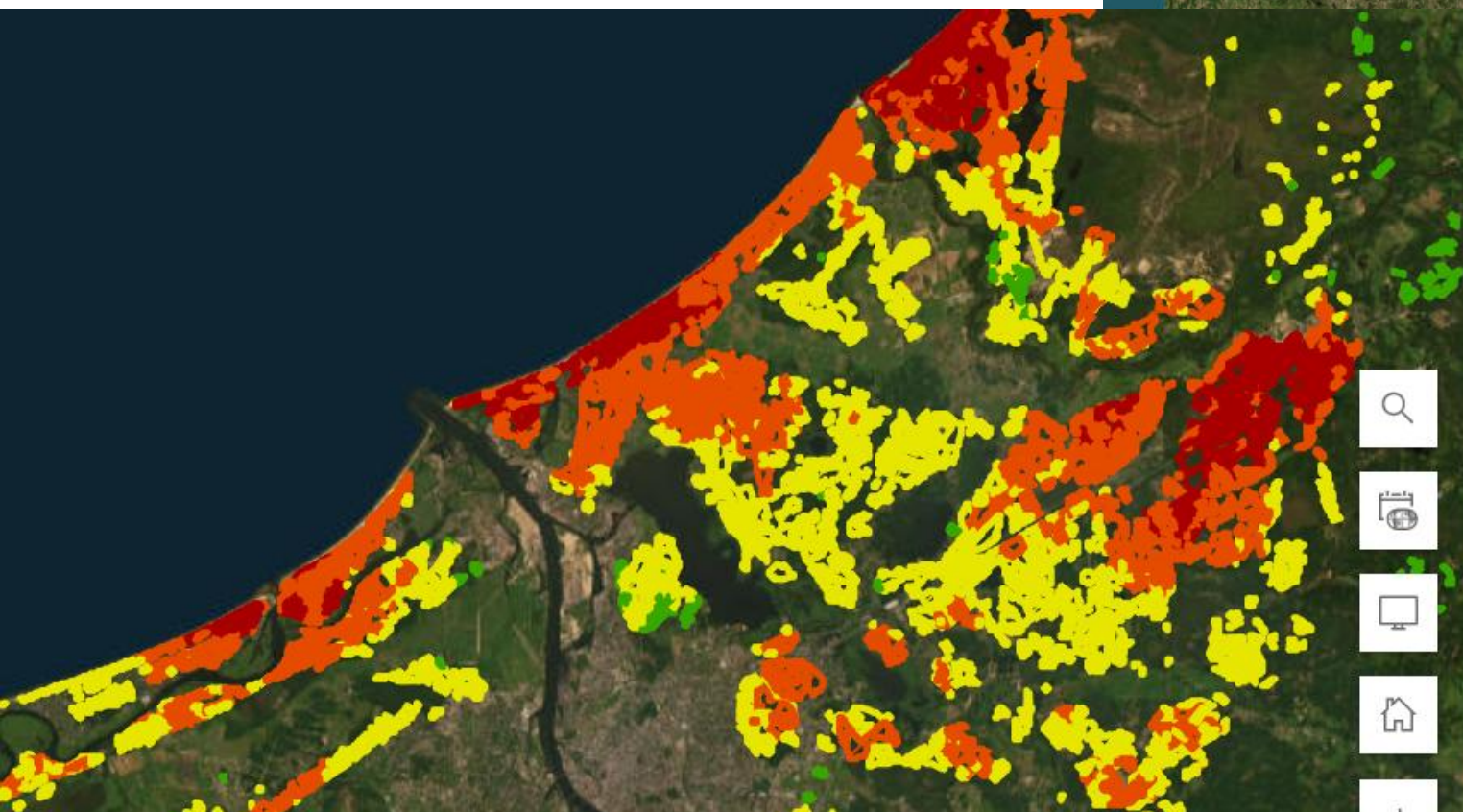
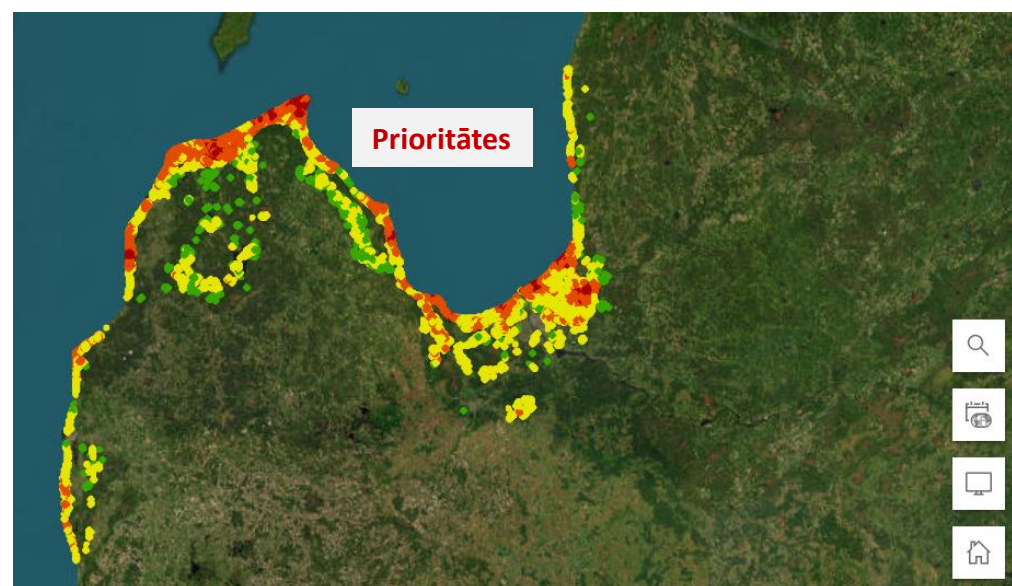
2. Draudi

- Invazīvās augu sugas, to sastāvs, daudzums, izplatība.
- Ekspansīvās augu sugas, daudzums, izplatība.
- Mežu izciršana.
- Būvniecība (ceļu un ar to saistītās infrastruktūras būves, pilsētu un ciemu paplašināšanās, zemju transformācija).

3. Biotopa atjaunošanas un apsaimniekošanas iespējas

- Atjaunošana un/apsaimniekošana ir reāli iespējama.
- Biotopam konkrētā vietā ir augsts atjaunošanās potenciāls.
- Atjaunošana un/apsaimniekošana ir finansiāli efektīva.
- Vieta ir īpašā aizsardzībā (*Natura 2000*, mikroliegums u.c.).

Prioritārās teritorijas biotopa 2180 *Mežainas piejūras kāpas* apsaimniekošanai

Apsaimniekošana aktuāla arī ārpus *Natura 2000*

2180 - Apsaimniekošanas
prioritāte

- Ļoti augsta
- Augsta
- Vidēja
- Zema

Piekrastes un virsāju biotopu aizsardzības tiesiskais ietvars

Galvenie rezultāti līdz 2037. gadam

- Visi Latvijā konstatētie Eiropas Savienības aizsargājamie piekrastes **biotopi ir iekļauti īpaši aizsargājamo biotopu sarakstā.**
- *Natura 2000* teritorijās mežu nociršana notiek tikai situācijā, ja tas nepieciešams valsts aizsardzībai, cilvēku drošībai, vai biotopa un sugas aizsardzībai.
- Teritorijas plānošanas un meža izmantošanas dokumenti/lēmumi nodrošina, ka mežaino kāpu un citu aizsargājamo **biotopu platība nesamazinās apbūves vai cita zemes lietošanas veida un kategorijas maiņas dēļ**, vai arī tiek norādīts, par cik hektāriem biotopa platība tiks samazināta turpmākajos gados.
- Ir nodrošināta visu izcilas un labas kvalitātes kāpu mežu aizsardzība ilgtermiņā.
- Ir mazināts administratīvais slogs, lai biotopu apsaimniekošanu var veikt efektīvi.
- Ir izstrādāta un tiek realizēta motivējoša programma zemes īpašniekiem pelēko kāpu un virsāju biotopu atjaunošanas un apsaimniekošanas veikšanai.

Piekrastes un virsāju biotopu monitorings, izpēte, sabiedrības informēšana

Galvenie rezultāti līdz 2037. gadam

- **Nokartēti visi piekrastes un virsāju biotopi**, iegūta informācija par platību un kvalitāti.
- Ir **modernizētas biotopu monitoringa metodes**, izmantojot mūsdienīgu pieeju un apvienojot attālās izpētes metodes ar biotopa novērtējumu dabā; pilnveidota datu bāze.
- **Veikts piekrastes un virsāju monitorings vismaz vienu reizi**, aktuālākajās vietās – divas reizes.
- **Ilgtermiņā tiek veikts apsaimniekošanas monitorings** un dati apkopoti vienotā datu bāzē.
- Regulāri **notiek jūras krasta ģeoloģisko procesu monitorings**.
- Ir novērtēts, izpētīts smilšu deficīta jautājums saistībā ar pludmaļu un kāpu biotopu aizsardzību.
- **Ir izglītoti speciālisti**, kas profesionāli spēj veikt piekrastes un virsāju izpēti, monitoringu.
- **Sabiedrība** ir informēta par biotopu aizsardzību/apsaimniekošanu un **aktīvi iesaistās šajā darbā, kā arī** sabiedriskajā monitoringā.

Kur biotopu aizsardzības plāni tiks izmantoti

- ✓ Nacionālā dabas atjaunošanas plāna izstrādē (saskaņā ar Dabas Atjaunošanas regulu)
- ✓ Finansējuma piesaistē biotopu apsaimniekošanai un atjaunošanai
- ✓ Priekšlikumi un pamatojumi normatīvo aktu grozījumiem; Natura 2000 robežu grozījumiem
- ✓ Priekšlikumi sabiedrības izglītošanas jautājumiem

Kur biotopu aizsardzības plānus izmantos Dabas aizsardzības pārvalde

- Plānojot un organizējot dabas aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumus;
- organizējot un uzraugot dabas aizsardzības plānu izstrādi un atjaunošanu īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, kā arī veicinot un koordinējot minēto plānu ieviešanu;
- izsniedzot atļaujas, atzinumus un saskaņojumus, ja paredzams, ka plānotā darbība var ietekmēt attiecīgo biotopu;
- īstenojot projektus dabas aizsardzības jomā;
- izglītojot sabiedrību un veicinot sabiedrības iesaistīšanu dabas aizsardzībā;
- sniedzot teritoriju plānojumu izstrādei informāciju par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, īpaši aizsargājamām sugām un īpaši aizsargājamiem biotopiem un to aizsardzības režīmu un sniedzot nosacījumus teritoriju plānojumu izstrādei un atzinumus par teritoriju plānojumiem.

ES LIFE Programmas projekts
"Natura 2000 aizsargājamo teritoriju pārvaldības
un apsaimniekošanas optimizācija"
(LIFE19 IPE/LV/000010 LIFE-IP LatViaNature)

Dabas aizsardzības
pārvalde

Viedās administrācijas un
reģionālās attīstības
ministrija

Ikviens aicināts sadarboties!

<https://latvianature.daba.gov.lv/>

Dabas aizsardzības
pārvalde

Viedās administrācijas un
reģionālās attīstības
ministrija

Pasaules
Dabas
Fonds

sadarbībā ar

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE

DAUGAVPILS
UNIVERSITĀTE

VIDZEMES
AUGSTSKOLA

Latvijas
Biozinātņu un
tehnoloģiju
universitāte